

Excavació arqueològica dels horts del Carrer Tallafarro.

Resultats de la campanya del 2007

JOSEP FRIGOLA TRIOLA (JANUS, S.L.)

jfrigola@janus.cat

Resum: El present article recull els resultats de l'excavació, feta l'any 2007, d'una part dels horts del carrer Tallafarro. Les troballes arqueològiques, abundants, es presenten en diverses fases que van des del segle I d.C. fins a l'època baixmedieval. Destaca la troballa d'una sèrie d'estructures relacionades amb el treball del ferro i que haurien estat en ús al llarg de la segona meitat del segle I d.C.

Paraules clau: Romà, metal·lúrgia, medieval.

Les excavacions arqueològiques als horts del carrer Comte Tallafarro es van iniciar en data de gener de 2007 sota la direcció de l'arqueòloga Andrea Ferrer Welsch. En data de 23 de juliol del mateix any, l'execució de les tasques arqueològiques van ser encarregades a l'empresa Janus S.L., i la direcció de l'excavació va passar a càrrec de l'arqueòleg Josep Frigola i Triola. L'excavació arqueològica es va allargar fins al 30 de novembre de 2007. El finançament va anar a càrrec de l'Ajuntament de Besalú.

Malgrat que en aquest article ens referirem tan sols als resultats obtinguts en l'excavació de 2007, s'ha de dir que les excavacions als horts del carrer Tallafarro van seguir en 2008 (dirigides per Natàlia Colomeda i Josep Frigola) i 2011 (sota la direcció de Joan Frigola

Torrent), a part d'altres intervencions dutes a terme amb anterioritat a la propera zona de la Devesa¹ i, de forma més recent, a la zona de l'era d'en Xiua, al costat de l'anomenada Torre Lardera (els resultats de la qual es troben explicades en un article específic dins aquesta mateixa publicació).

La major part d'aquestes intervencions arqueològiques s'emmarquen dins d'un projecte municipal que integra tot l'espai comprès entre el tram final del carrer Tallaferro i l'església de Sant Martí de Capellades. El projecte pretén recuperar aquest espai, fins ara condicionat pel pas de la carretera C-66, i integrar-lo a la xarxa urbana.

Centrant-nos ara en la part excavada en 2007, primerament farem

Fig. 1. Situació de la zona excavada. Font: Institut Cartogràfic de Catalunya.

¹ BUSQUETS, F.; FÀBREGAS, M., "Excavació d'urgència al jaciment de la Devesa (Besalú, La Garrotxa)", dins *Quartas Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, Figueres, 1998.

referència a l'espai físic concret on s'ha dut a terme l'excavació, que és format per una feixa de terra, una terrassa, que ocupa uns 400 metres quadrats aproximadament (fig. 1).

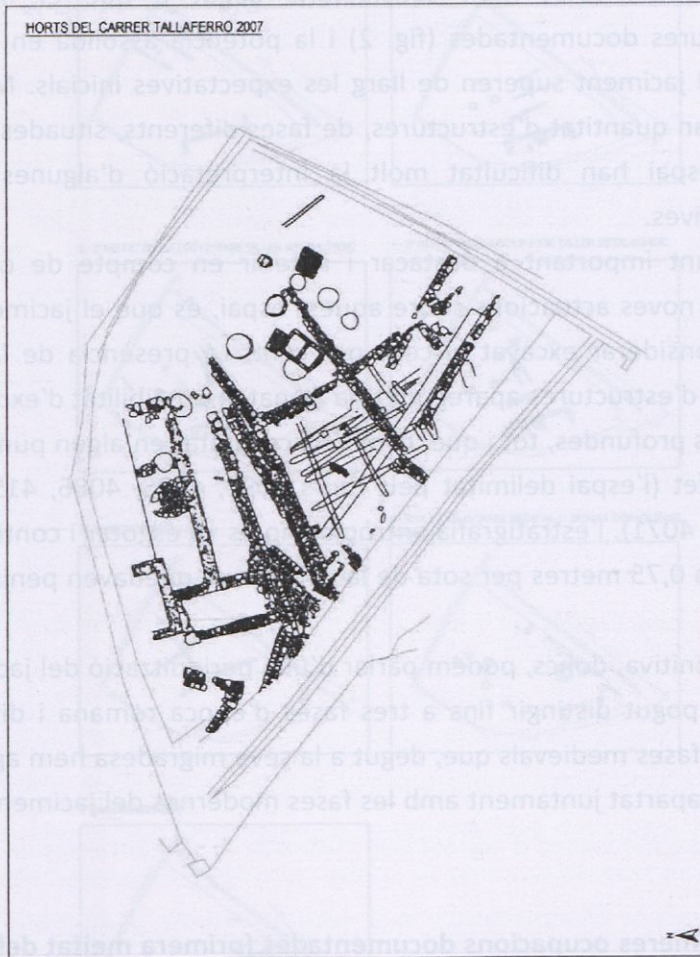

Fig. 2. Planta General del jaciment. Digitalització: Bertha Durà.

La forma d'aquesta terrassa és de tendència quadrangular en la seva meitat nord, mentre que pel sud acaba en forma de triangle. L'espai es troba delimitat per parets de contenció pels seus costats nord, est i sud. Per ponent el mur de contenció sud s'allarga, tot resseguint el camí que va des del poble fins a Sant Martí de

Capellades, fins a esdevenir tan sols una paret de separació entre l'esmentat camí i la terrassa on hem intervingut.

Un cop acabada la fase d'excavació, s'ha de dir que els resultats obtinguts han estat molt satisfactoris degut a què el nombre d'estructures documentades (fig. 2) i la potència assolida en alguns punts del jaciment superen de llarg les expectatives inicials. Malgrat tot, la gran quantitat d'estructures, de fases diferents, situades en un mateix espai han dificultat molt la interpretació d'algunes fases constructives.

Un punt important a destacar i a tenir en compte de cares a possibles noves actuacions sobre aquest espai, és que el jaciment no es pot considerar excavat al cent per cent. La presència de la gran quantitat d'estructures aparegudes ha frenat la possibilitat d'excavar a cotes més profundes, tot i que, com s'ha constatat en algun punt on sí ho hem fet (l'espai delimitat pels murs 4092, 4095, 4086, 4159 i el paviment 4071), l'estratigrafia antròpica no es va esgotar i continuava fins i tot a 0,75 metres per sota de la cota a què quedaven penjats els murs.

En definitiva, doncs, podem parlar d'una periodització del jaciment on s'han pogut distingir fins a tres fases d'època romana i diverses restes de fases medievals que, degut a la seva migradesa hem agrupat en un sol apartat juntament amb les fases modernes del jaciment. (fig. 3).

Fase I. Primeres ocupacions documentades (primera meitat del segle I d.C.)

Per començar hem de reiterar que les fases més antigues que hem pogut documentar durant l'excavació no tenen per què correspondre amb la primera ocupació de l'espai, ja que, com s'ha dit més amunt, en el jaciment encara queda estratigrafia per excavar i això obre la porta a la possibilitat que hi hagi més restes sota les estructures que han quedat al descobert. Les primeres fases constructives documentades

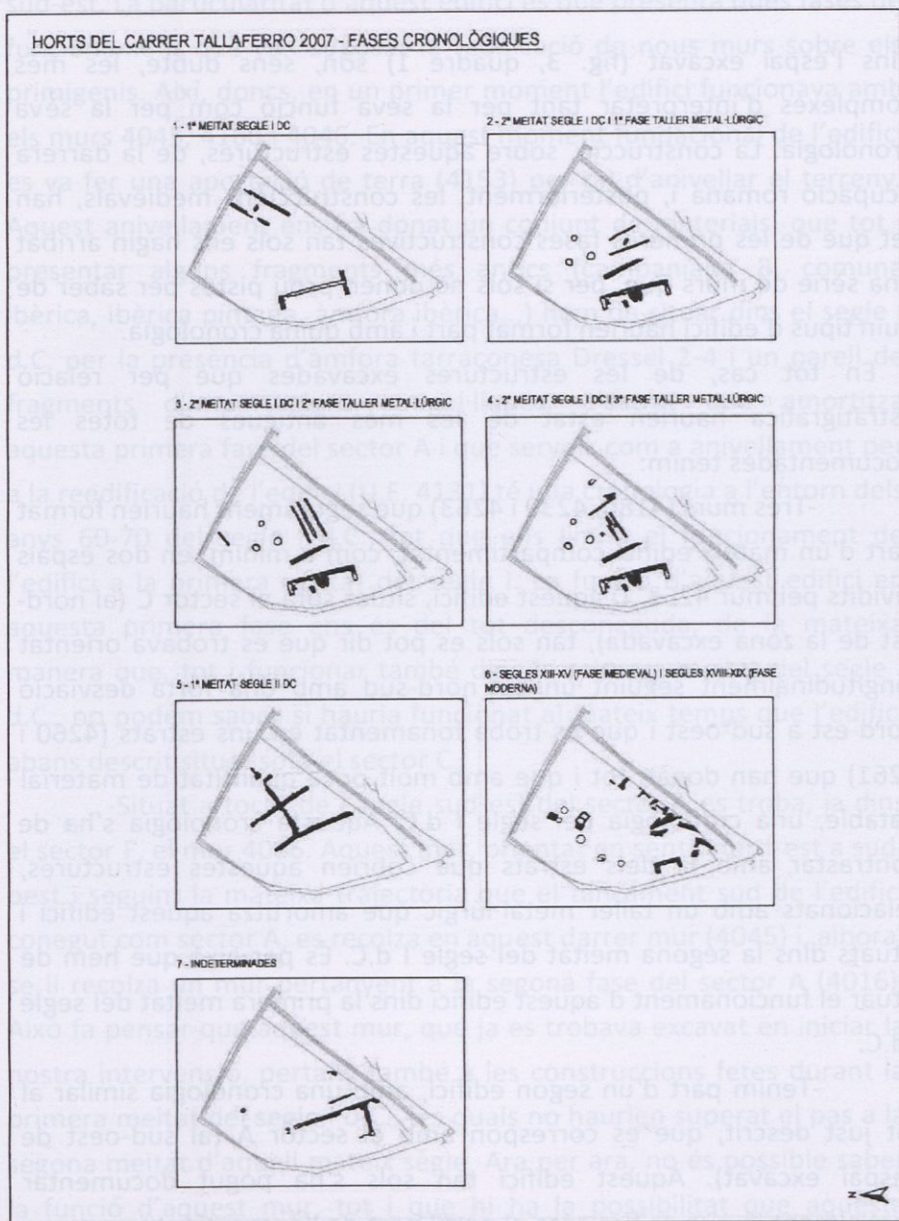

Fig. 3. Fases cronològiques. Digitalització: Bertha Durà

dins l'espai excavat (fig. 3, quadre 1) són, sens dubte, les més complexes d'interpretar tant per la seva funció com per la seva cronologia. La construcció, sobre aquestes estructures, de la darrera ocupació romana i, posteriorment, les construccions medievals, han fet que de les primeres fases constructives tan sols ens hagin arribat una sèrie de murs que, per si sols no donen prou pistes per saber de quin tipus d'edifici haurien format part i amb quina cronologia.

En tot cas, de les estructures excavades que per relació estratigràfica haurien estat de les més antigues de totes les documentades tenim:

-Tres murs (4180, 4230 i 4263) que segurament haurien format part d'un mateix edifici compartimentat, com a mínim, en dos espais dividits pel mur 4263. D'aquest edifici, situat sota el sector C (al nord-est de la zona excavada), tan sols es pot dir que es trobava orientat longitudinalment seguint un eix nord-sud amb una forta desviació nord-est a sud-oest i que es troba fonamentat en uns estrats (4260 i 4261) que han donat, tot i que amb molt poca quantitat de material datable, una cronologia del segle I d.C. Aquesta cronologia s'ha de contrastar amb la dels estrats que cobrien aquestes estructures, relacionats amb un taller metal·lúrgic que amortitza aquest edifici i situats dins la segona meitat del segle I d.C. És per això que hem de situar el funcionament d'aquest edifici dins la primera meitat del segle I d.C.

-Tenim part d'un segon edifici, amb una cronologia similar al tot just descrit, que es correspon amb el sector A (al sud-oest de l'espai excavat). Aquest edifici tan sols s'ha pogut documentar parcialment ja que es fica sota el perfil oest de l'excavació. La part que s'ha pogut excavar forma un rectangle d'uns 10,2 metres de llargada en sentit nord-oest a sud-est per uns 2,5 metres en sentit sud-oest a nord-est. Aquest edifici es troba orientat seguint els eixos nord-sud però, al contrari que l'anterior, amb una forta tendència nord-oest a

sud-est. La particularitat d'aquest edifici és que presenta dues fases de funcionament que van suposar la redificació de nous murs sobre els primigenis. Així, doncs, en un primer moment l'edifici funcionava amb els murs 4045, 4160 i 4046. En aquest moment fundacional de l'edifici es va fer una aportació de terra (4153) per tal d'anivellar el terreny. Aquest anivellament ens ha donat un conjunt de materials, que tot i presentar alguns fragments més antics (campaniana B, comuna ibèrica, ibèrica pintada, àmfora ibèrica...) hem de situar dins el segle I d.C. per la presència d'àmfora tarraconesa Dressel 2-4 i un parell de fragments d'importacions sudgàl·liques. L'estrat que amortitza aquesta primera fase del sector A i que serveix com a anivellament per a la reedificació de l'edifici (U.E. 4131) té una cronologia a l'entorn dels anys 60-70 del segle I d.C., fet que ens limita el funcionament de l'edifici a la primera meitat del segle I. La funció d'aquest edifici en aquesta primera fase ens és del tot desconeguda, de la mateixa manera que, tot i funcionar també dins la primera meitat del segle I d.C., no podem saber si hauria funcionat al mateix temps que l'edifici abans descrit situat sota el sector C.

-Situat a tocar de l'angle sud-est del sector A es troba, ja dins el sector F, el mur 4086. Aquest mur, orientat en sentit nord-est a sud-oest i seguint la mateixa trajectòria que el tancament sud de l'edifici conegut com sector A, es recolza en aquest darrer mur (4045) i, alhora, se li recolza un mur pertanyent a la segona fase del sector A (4016). Això fa pensar que aquest mur, que ja es trobava excavat en iniciar la nostra intervenció, pertany també a les construccions fetes durant la primera meitat del segle I d.C., les quals no haurien superat el pas a la segona meitat d'aquell mateix segle. Ara per ara, no és possible saber la funció d'aquest mur, tot i que hi ha la possibilitat que aquesta estructura funcionés amb el mur 4015, perpendicular a aquest mur, tot i que no ho podem saber ja que la unió amb aquest mur es troba emmascarada per la superposició de construccions medievals (mur 4071 i paviment 4072).

Fase II. Reedificació de l'edifici del sector A i taller metal·lúrgic (segona meitat del segle I d.C.)

Entrada la segona meitat del segle I d.C. (fig. 3, quadres 2, 3 i 4) l'edifici que hem vist funcionant, i que s'identifica amb el sector A, pateix una reforma consistent en la reedificació de l'edifici sobre els murs primigenis. Per fer això, es va fer una aportació de terres (4131) ja iniciada la segona meitat del segle I d.C. (els materials apareguts en aquest estrat han donat una cronologia de 60-70 d.C.) i es va reedificar l'edifici construint nous murs sobre els murs de l'edifici de la primera meitat de l'I d.C. (el mur 4016 sobre el 4160 i el 4045 sobre el 4159). En aquesta segona etapa de l'edifici, hi trobem una estructura en funcionament (4130) que hem interpretat com a solera d'un forn a la que estava associat un estrat cendros (4129) datat en la segona meitat del segle I d.C. L'edifici quedà obliterat per l'estrat 4120 durant la primera meitat del II d.C.

L'edifici del sector A hauria funcionat de forma simultània amb un taller metal·lúrgic situat uns 5 metres al nord-est.

En efecte, la troballa de tot un seguit d'estructures, la major part rases (4175, 4203, 4252, 4196, 4235, 4237, 4233, 4225, 4198, 4205, 4215, 4209, 4227, 4252, 4225, 4245, 4258, 4231/4241, 4256, 4254 i 4219) i una fossa (4207) (fig. 6), disposades en diferents nivells i farcides d'estrats cendrosos i amb un alt contingut d'escòries de ferro, fan pensar en l'existència d'una indústria dedicada al treball del ferro (fig. 4, 5 i 6).

Totes aquestes estructures presenten unes característiques similars:

-la majoria són rases de forma allargada i amb els extrems, en les rases on s'han conservat, arrodonits. Tan sols hi ha un cas (4207) en que l'estructura és una fossa de formes força irregulars (fig. 6).

-La majoria d'elles presenten les parets rubefactades, tot i que el grau de rubefacció pot ser molt variat, i n'hi ha que la rubefacció és pràcticament inexistent o, si més no, inapreciable.

-Els seus farcits presenten un alt contingut de cendres i escòries de ferro.

-La cronologia de totes elles és molt similar i se situa a mitjans i segona meitat del segle I d.C.

Fig. 4. Rases pertanyents a diverses fases sobreposades del taller metal·lúrgic (segona meitat del segle I d.C.) dins el sector B. Autor: Josep Frigola.

Els paral·lels d'aquest tipus d'estructura no són gaire abundants tot i que, casualment, en el mateix moment en què la nostra excavació estava en curs, una estructura similar va aparèixer en el jaciment de Mas Poch (La Pera, Baix Empordà) que també es trobava en curs d'excavació. L'estructura localitzada al jaciment de Mas Poch (ES 1048) és una rasa feta al subsòl, que mesurava 2,25 metres de llarg per 30 centímetres d'amplada i 35 de fondària. Igual que en les rases que

estem tractant, les parets de l'estructura presentaven signes de rubefacció i els extrems acabaven de forma arrodonida. El farcit contenia també gran quantitat de cendres i, en dues fosses properes i pertanyents a la mateixa fase, van aparèixer escòries de ferro. La cronologia d'aquesta estructura (obtinguda per relació estratigràfica) és del segle I d.C. La interpretació donada per Maribel Fuertes, directora del jaciment de Mas Poch (a qui agraïm la seva col·laboració) a aquesta estructura és també la d'una estructura de combustió relacionada amb el treball del ferro. Aquest, doncs, és el paral·lel, tot i que no es troba encara publicat, que ens resulta cronològica i geogràficament més proper.

Podem trobar estructures similars en paral·lels una mica més llunyans, tant en el temps com en l'espai, com és el cas del jaciment de

Lattes (Herault, França). En aquest jaciment es va poder excavar, a principis dels 90, el que va ser interpretat com un taller metal·lúrgic². Algunes de les estructures que es trobaven dins aquest taller eren molt similars a la fossa 4207 excavada durant la nostra intervenció.

Fig. 5. Rases pertanyents al taller metal·lúrgic (segona meitat del segle I d.C.) dins el sector C. Autor: Josep Frigola.

La cronologia d'aquest taller és, però, clarament anterior a les cronologies obtingudes en la nostra intervenció, ja que el taller metal·lúrgic de Lattes

² Roux, J. C., "Une maison de l'îlot 2 à la fin du IIIe et au début du IIe s. av. n. è", dins *Lattara*, 7, 1994.

presenta una cronologia de -220 / -175, mentre que el taller de Besalú correspondria al segle I d.C.

En aquest sentit, hem de fer referència a un altre possible paral·lel localitzat al jaciment del Serrat dels Tres Hereus (a cavall dels termes municipals de Casserres i Avià, a la comarca del Berguedà)³. En aquest cas, es va identificar un petit taller de forja en el qual havia funcionat un forn de petites dimensions durant els tres primers terços del segle I a.C. Comparativament, aquest petit forn presenta també força similituds amb la fossa 4207 i, cronològica i geogràficament, aquest taller es troba més proper al cas de Besalú.

Retornant al jaciment de Lattes, hem de fer referència a un article⁴ on es fa un recull de les llars excavades en aquest jaciment al llarg de dotze anys. Les estructures estudiades són dividides en diferents

tipologies, entre les quals crida l'atenció, per la seva similitud amb les estructures que aquí tractem, les que reben el nom de fosse-foyer (literalment, fossa-llar), de les quals presenten 27 exemplars (el segon tipus de llar més comú, amb un 11,4% sobre el total de llars excavades en aquest jaciment). Tot i que els autors fan explícit que l'article es refereix a llars domèstiques i no industrials, fan esment al fet documentat de

Fig. 6. Forn 4207 (segona meitat del segle I d.C.), dins el sector C. Autor: Josep Frigola.

³ MORELL I CORTÉS, N., "Forjant el passat: recerques arqueològiques entorn la metal·lúrgia del ferro al Serrat dels Tres Hereus", dins *L'Erol*, 91, Ed. Àmbit de Recerques del Berguedà, 2006.

⁴ ROUX, J. C.; REUX, "Stéphanie, Les foyers domestiques dans l'habitat lattois du lie Age du fer (Ive-ler s. av. n. è.)" Lattara, 9, 1996.

la utilització d'aquest tipus d'estructures en relació al treball del ferro.

Per últim, un darrer exemple producte d'una excavació recent el trobem a la vil·la romana de Can Pedrerol de Baix (Castellbisbal, Vallès Occidental)), on es va poder documentar un petit taller metal·lúrgic amb 17 cubetes excavades i que hauria funcionat durant el segle II d.C.⁵

Així, doncs, les estructures excavades a Besalú creiem que corresponen a un taller metal·lúrgic amb les característiques següents:

- 1- Els forns associats a aquest taller tipològicament corresponen a forns tipus fosse-foyer, identificat amb aquest nom al jaciment de Lattes. Aquest tipus d'estructura representa, potser, una de les tipologies més bàsiques de forn ja que es tracta d'estructures bona part de les quals funcionen en negatiu, sense gaire elements construïts en alçat. La seva senzillesa com a estructura explicaria el seu ús dilatat al llarg de la història i el fet que el trobem documentat tant en context protohistòric com en època romana. De fet, en algunes zones del nord d'Àfrica encara es cuina fent servir petits forns excavats al subsòl.
- 2- El taller metal·lúrgic excavat a Besalú hauria funcionat durant la segona meitat del segle I d.C. i sembla que no hauria superat l'entrada al segle II d.C.
- 3- La zona ocupada pel taller estaria centrada en els sectors B i C (on es troben la majoria d'estructures que en formen part), tot i que també s'ha documentat una rasa amb signes de combustió (4175) en el sector D. (Fig. 3, quadres 2, 3 i 4).
- 4- El taller presenta com a mínim 3 fases de funcionament, tot i que en un espai de temps molt curt situat durant aquesta segona meitat de l'I d.C. La superposició de les estructures, sovint tallant-se les unes a les altres, indica una activitat més o menys continuada d'aquest taller (que bé podria ser estacional o marcada per les necessitats puntuals), amb una refecció de les estructures de combustió segons les necessitats del moment. Aquestes refeccions

⁵ www.arqueociencia.cat/canpedrerol.htm. (pàgina consultada el 2 de juliol de 2011).

comportarien l'anivellament de l'espai amb el mateix rebuig generat per l'activitat i l'excavació, en aquests mateixos anivellaments, de noves estructures de combustió.

5- En la darrera fase del taller (compost per les rases o forns 4196, 4201 i 4203, al sector B, i per les rases 4198 i 4205, en el sector C) sembla que hauria funcionat cobert, si més no pel que fa al sector B. Així es desprèn de la relació entre la rasa 4196, que va ser feta amb posterioritat al basament de columna 4266. Per contra, a la fase anterior del taller les estructures de combustió (rases 4225 / 4235, 4237 i 4231 / 4241) se li sobreposava el basament de columna 4266. El fet que un taller d'aquest tipus funcionés en un espai cobert no és rar i ha estat documentat en d'altres jaciments, encara que en context protohistòric, com Lattes. De fet, sembla que el treball de forja resultava més controlable si es feia en un lloc ombrívol, ja que era més fàcil veure l'evolució de les matèries i els metalls en combustió

6- L'abandonament del taller ens ve marcat per una sèrie d'estrats 4224, 4168 i 4029 (sector B) i 4174 i 4166 situats entre finals del segle I i primera meitat del II d.C.

Dins la segona meitat del segle I d.C. trobem també algunes sitges a la meitat nord de la zona excavada, sota els sectors D i E, com la sitja 4154 (de la segona meitat del segle I d.C.), la sitja 4047 (del segle I d.C.) i la sitja 4114 (excavades en la intervenció dirigida per Andrea Ferrer). (fig. 3, quadre 4).

Fase III. L'edifici de la primera meitat del segle II d.C.

La darrera fase d'època romana la tenim en la construcció d'un edifici del qual s'han documentat quatre àmbits, corresponents als sectors B, C, D i E (fig. 3, quadre 5). Els murs que conformen aquest edifici han tingut una conservació irregular, com és la tònica general del jaciment. Així, tots els murs situats al nord-oest de l'edifici no s'han

conservat en tota la seva llargada i no podem saber com tancava l'edifici per aquest costat. Tampoc ho sabem en la part oposada, al sud-est, on els murs es troben més ben conservats però es fiquen sota el perfil de l'excavació, ni tampoc ho sabem pel nord-est, on la construcció de la carretera hauria fet desaparèixer del tot el jaciment per aquesta banda. L'únic costat on l'edifici apareix ben delimitat és pel costat sud-oest, on el límit el trobem en els murs 4033 i 4014.

A jutjar per les relacions estratigràfiques dels murs conservats, l'edifici hauria tingut diverses fases constructives, amb els sectors D i E, situats més al nord, funcionant en un primer moment i amb l'afegit dels sectors B i C, que suposarien un creixement de l'edifici en direcció sud-est, sobre l'espai abans ocupat pel taller metal·lúrgic. Tanmateix, l'observació dels paraments denota alguns canvis fets al llarg de la vida útil de l'edifici, com són la refecció dels murs 4012 i 4033 (on s'endevina una part feta sense morter i una reparació feta amb morter de calç) o el paredament (4036) d'una porta (4267) que comunicava els sectors B i E.

Pel que fa a l'àmbit B, presenta dues pedres (una adossada al mur 4012 i l'altra situada al mig de l'àmbit) que haurien estat basaments de columna, l'alineació de les quals coincideix amb la porta 4267. L'únic dels àmbits que presenta dubtes quant a què fos un espai cobert és el corresponent al sector D, del qual no s'han trobat restes dels tancaments nord-est i nord-oest, i on el volum de materials recuperats no ha estat tan elevat. Ambdues coses, però, poden ser degudes a la diferent manera en què el darrer terrassament de la zona ha incidit en els diferents sectors.

Sigui com sigui, els materials recuperats en els estrats d'abandonament no superen en cap cas el segle II d.C., fet pel qual hem de suposar una vida curta per a aquest edifici. Aquest fet, com s'ha vist, ha estat una constant quant a l'ocupació romana en aquest espai, on durant dos segles s'hi dugué a terme una intensa activitat constructiva, amb la substitució total d'edificis o la reedificació sobre

edificis preexistents (com és el cas del sector A). Fruit d'aquesta superposició de fases constructives, ens han quedat alguns murs aïllats (4015, 4062, 4056) que no podem relacionar amb altres estructures i per tant no podem saber de quin tipus d'edifici haurien format part (fig. 3, quadre 7).

Amb l'abandonament dels edificis del segle II, comença un llarg període de temps que no ha deixat petja a nivell arqueològic en el jaciment donat que no trobem rastre, ni tan sols residual, d'ocupació humana entre els segles III i XIII. Per intervencions anteriors,⁶ però, sabem que el poblament humà continuà a la zona de la Devesa de Besalú de forma ininterrompuda durant tot aquest hiatus de temps. En el nostre cas, però, no tornarem a trobar evidències d'ocupació antròpica fins cap al segle XIII, fet que coincideix força amb la documentació escrita medieval on el primer esment d'edificacions en aquesta zona és del segle XII.⁷

Fase IV. Les restes medievals.

És sabut que els entorns de l'església de Sant Martí de Capellades havien estat habitats en època medieval, formant l'anomenat barri de Capellades. No és estrany, per tant, l'existència en el jaciment de restes d'estructures pertanyents a l'època medieval (fig. 3, quadre 6), tot i que el terrassament fet en la darrera fase d'ús d'aquest espai va comportar la desaparició de moltes de les estructures medievals. De fet, com veurem, la major part d'estructures documentades pertanyents a l'època medieval haurien funcionat en negatiu (basaments de murs i sitges), tot i que també s'haurien conservat alguns paviments situats a l'extrem oest de la terrassa, on les estructures localitzades es trobaven en més bon estat de conservació.

⁶ BUSQUETS, F.; FÀBREGAS, M., "Excavació d'urgència al jaciment de la Devesa (Besalú, La Garrotxa)", dins, *Quartres Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona, Figueres*, 1998.

⁷ SAGRERA, J., *Les muralles de Besalú. Restitució cartogràfica*, Ajuntament de Besalú-Amics de Besalú, 2010.

Les estructures que podem adscriure l'època medieval són els murs 4052, 4004, 4071, 4002, 4024 i 4038; els paviments 4005 i 4071 i les sitges 4133, 4192, 4125, a més del dipòsit 4011 i els basaments de pilar 4049 i 4112. Algunes d'aquestes estructures (4005, 4071, 4011, 4049 i 4112) van ser excavades per l'equip dirigit per Andrea Ferrer abans de la nostra intervenció, però incloem aquí part dels resultats obtinguts per tal de fer més entenedor el conjunt del jaciment.

Fig. 7. Vista general del jaciment durant el procés d'excavació. Autor: Josep Frigola.

De les estructures excavades en aquesta campanya, podem donar cronologies prou precises en tres de les sitges medievals, on en trobem del segle XIII (4172), o més concretament de la segona meitat d'aquest segle (4133), o fins i tot de finals del XIII - inicis del XIV (4126). Per altra banda, tenim les restes d'un petit mur (4052) que funcionava amb un paviment associat en la seva cara nord (4269), que podem situar com a posterior al segle XIV.

A nivell de conjunt, la interpretació de les restes medievals no és fàcil degut a que les restes conservades es troben disperses i conservades de forma molt parcial, a part del fet que el jaciment ha estat excavat per dos equips diferents. Partint, doncs, de la interpretació que totes aquestes restes pertanyen al barri medieval de Capellades, conegut documentalment a partir del segle XII, tan sols podem concloure en els següents punts:

- Les sitges medievals apareixen tan sols a la part nord-oest de la zona excavada, que és la zona més arrasada pel terrassament modern de la zona i on tan sols s'han trobat estructures en negatiu.

- A la meitat de llevant és on apareix un nombre més elevat d'estructures medievals degut a que aquesta va ser la zona menys afectada pel terrassament modern. En aquest punt la conservació de les estructures ha estat, en alguns casos, a nivell de paviment (paviments 4072, 4005 i 4269).

- A la zona on hi ha més estructures medievals, la de llevant, aquestes aprofiten algunes estructures anteriors. És el cas dels paviments 4005 i 4072 que apareixen a la mateixa cota que el mur 4015 (estratigràficament anterior), però que sembla que va ser aprofitat, en la seva meitat sud-est, com a part integrant del paviment.

- Les orientacions de les estructures medievals són, en la seva majoria, seguint els eixos nord-oest a sud-est. Això és així en tots els murs medievals situats al nord del mur 4015, mentre que en els murs situats al sud d'aquest mur les orientacions són majoritàriament de nord a sud i d'est a oest. La diferència d'orientacions, sobretot en murs molt propers entre ells (com per exemple 4004, 4071 i 4058), fa pensar en l'existència de diverses fases constructives en època medieval i en el fet que les edificacions devien adaptar-se al pendent del terreny que avui encara s'intueix. Aquesta reutilització de l'espai en època medieval tan sols s'ha documentat a l'extrem sud-est de la zona excavada.

- Contràriament al punt anterior, a la meitat oest de l'excavació tan sols s'ha evidenciat un sol edifici medieval, tot i que això pot ser degut a la pitjor conservació de les estructures en aquest costat de la zona excavada, on el terrassament del terreny va fer més mal. Les restes de l'edifici trobat en aquesta zona corresponen al dipòsit 4011, que hauria funcionat sota nivell de paviment, en negatiu, i que es troba físicament associat amb l'estructura 4112, interpretada com a basament de pilar. Ambdós elements (situats dins el sector E) els hem de relacionar amb l'estructura 4049 (sector D), que seria un segon basament de pilar. Aquestes estructures haurien format part d'un edifici medieval del que tan sols ens han quedat aquestes restes, totes elles a una cota inferior al paviment original de la casa, que no ha estat trobat. Aquest edifici seria l'únic edifici medieval trobat a la meitat nord-oest de la zona excavada, juntament amb les quatre sitges medievals. El farcit del dipòsit 4011, excavat per l'equip anterior, va donar un fragment de ceràmica esmaltada i decorada en blau, fet pel qual hem de situar l'abandonament d'aquest edifici a partir del segle XV.

Per acabar, tan sols cal agrair a l'Ajuntament de Besalú la iniciativa duta a terme que ha possibilitat poder recollir gran quantitat de dades arqueològiques que hauran de contribuir a un coneixement més aprofundit de la Besalú romana i medieval. La gestió d'aquesta gran quantitat de dades tot just esmentades és la causa del decalatge temporal que hi ha entre la finalització d'una excavació (any 2007) i la publicació d'uns primers resultats (any 2011). En aquest sentit, la publicació del present article no significa de cap manera que la feina estigui acabada, ja que les dades i conclusions obtingudes de l'excavació de 2007 hauran de ser contrastades i posades en relació amb les dades obtingudes en les moltes altres intervencions arqueològiques properes. La intenció és concloure amb un treball monogràfic que aplegui els resultats obtinguts en les diverses intervencions i que ajudi, a tothom qui hi estigui interessat, a fer-se

una idea dels canvis esdevinguts en una part de la vila que hom ha vist sempre com a zona d'horts, però que hauria estat escenari d'activitats molt diverses al llarg de la història de Besalú.

LES FOSSES ALTMEIEVALS DEL JACIMENT DE LA SERRA (LA VALL D'EN BAS)¹

JORDI GIBERT REBULL

Grup de Recerca OCORDE, UAB

PAU MARTÍN MACHÍN

INTRODUCCIO.

Amb aquest breu article presentem nostre els resultats obtinguts a partir de la revisió d'alguns materials continguts o relacionats amb una sèrie de fosses excavades l'any 2005 al jaciment de la Serra, estructures a les que anteriorment havien atribuït una cronologia d'època ibèrica que avui coneixem modificar i situar de manera inequívoca en el període altmedieval.

¹ La intervenció arqueològica sobre el jaciment de la Serra fou duta a terme l'any 2005 des de l'Institut del Patrimoni Cultural de la Universitat de Girona, qui encarrega els treballs als signants d'aquest article. Per altra banda, la redacció d'aquest últim s'insereix en un projecte de recerca en curs, amb títol "Estudi arqueològic de la Vall d'en Bas: Evolució del poblament des de la Prehistòria fins a l'Edat Mitjana", desenvolupat per Gabriel Alcalde, de l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural, Maria Sola, Lidia Calentinas i Gariós Tornera, del Departament de Prehistòria de la Universitat Autònoma de Barcelona, i Cristian Ferrn, Jordi Gibert i Ramon Martí, del Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana de la mateixa universitat. Així mateix, en Jordi Gibert forma part del Grup de Recerca Emergent sobre Origen, organització i defensa del territori medieval (OCORDE), 2009 SGR 727, reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya, inserint-se aquest treball en el marc del projecte "Organització social i ocupació del territori durant la Alta Edat Mitjana (NAR2003-07874)", finançat per la Subdirecció General de Projectes de Recerca.

² Sobre el jaciment de la Serra hem estat publicats dos breus articles, un en relació aquesta proposta de datació per a les estructures, malgrat que en el segon s'apunta ja la possibilitat d'una cronologia més tardana per a les restes (J. Gibert, P. 304-306). El